

Visn. Lviv. Univ., Ser. Zhurn. 2021: 50; 221–231 • DOI: <http://dx.doi.org/10.30970/vjo.2021.50.11113>

УДК [323(73):165.023.1]:061.2-056.317Пітерсон

«ТЕМНА МЕРЕЖА ІНТЕЛЕКТУАЛІВ» І ОСОБЛИВОСТІ ПУБЛІЧНОЇ ДИСКУСІЇ У США

Андрій Мельник

Львівський національний університет імені Івана Франка

вул. Генерала Чупринки, 49, 79044, Львів, Україна

e-mail: andriy.melnyk@lnu.edu.ua

<https://orcid.org/0000-0003-1646-008X>

У статті йдеться про «темну мережу інтелектуалів» – неформальне об'єднання науковців, публіцистів та активістів, які відкрито виступили проти політики ідентичності, політкоректності і домінування лівих ідей в американському інтелектуальному житті. Автор досліджує причини появи цього угруповання, називає основних представників і з'ясовує, що існування «темних інтелектуалів» є свідченням важливих проблем у публічному дискурсі США.

Ключові слова: інтелектуали; США; ліберали; консерватори; «темна мережа інтелектуалів»; Джордан Пітерсон.

Постановка проблеми. Вільна публічна дискусія у Сполучених Штатах Америки і загалом у західному світі перебуває під загрозою. Це твердження може нагадувати заголовок із якого-небудь російського пропагандистського медіа, однак підстави для нього усе ж є. Ідеологічні баталії, які в англomовному світі традиційно називають «культурними війнами» (culture wars), призводять до того, що деякі погляди кваліфікуються як небажані чи недоречні не через те, що вони хибні, а через те, що вони можуть когось образити. Носіям цих поглядів часто не дають висловитись активісти, які влаштовують протести і в залах чи аудиторіях, і в онлайн-просторі, університети розривають із ними контракти, а видавництва – відмовляються від співпраці, їм надходять анонімні погрози, і вони змушені змінювати місце свого побутування. Варто наголосити: йдеться не про очевидно екстремістські чи псевдонаукові ідеї (хоча їх і можуть таврувати так без явних підстав), а про цілком респектабельні дослідження, до прикладу – про біологічні корені людської поведінки або про публікації, наукові чи публіцистичні, на феміністичну чи гендерну проблематику. Свідченням цієї атмосфери інтелектуальної нетерпимості можна вважати явище «cancel culture» або «call-out culture», коли опонента прагнуть не перемогти у дискусії, а буквально «скасувати», тобто позбавити статусу, посади, зробити об'єктом перманентного осуду.

Очевидно, інтелектуальні дискусії ніколи не були позбавлені напруги чи навіть войовничості. 1946 року бурхлива дискусія у Кембриджському університеті

між Карлом Поппером та Людвігом Вітгенштайном про те, чи філософські проблеми існують насправді, чи вони є лише лінгвістичними загадками, завершилась тим, що останній вихопив із каміна кочергу і почав розмахувати нею перед опонентом¹. Однак наприкінці 1960-х важливим елементом цих дискусій стала політика, яка зумовила атмосферу неприйняття і ворожості, на тлі яких Вітгенштайнова кочерга виглядає іграшкою із старої казки. А Інтернет зробив ці суперечки ще гострішими, особливо завдяки ефекту анонімності, коли співрозмовника можна не лише перемогти, а й просто вилучити чи «скасувати», видаливши його аккаунт.

Ясна річ, не усі інтелектуали приймають ці обставини як належне. У 2018 році у медійному просторі США з'явилося доволі неоднозначне поняття – «Intellectual Dark Web» (Темна мережа інтелектуалів), яке запровадив бізнесмен Ерік Вайнстайн (брат науковця Брета Вайнстайна, про якого йтиметься далі) для окреслення тих, хто відкрито виступив проти політкоректності, домінування лівих ідей в університетських кампусах та обмеження свободи слова з боку держави чи певних груп під приводом уникнення дискримінації і мови ненависті. Мета цієї статті – з'ясувати особливості «темної мережі інтелектуалів» (ТМІ), а також причини, які зумовили її появу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Широке обговорення явища «темних інтелектуалів» почалось після публікації у газеті «The New York Times» статті Барі Вайс, яка тоді була редакторкою відділу опіній. Текст «Зустрічайте ренегатів із «Темної мережі інтелектуалів» спричинив значний резонанс, не лише завдяки поняттю «dark web», яке асоціюється із нелегальним чи навіть кримінальним контентом у всесвітній мережі. Авторка пише про «темних інтелектуалів» як про неформальне угруповання «бунтівних мислителів, академічних відступників і медійних персоналій», які, відчувачи ізоляцію від традиційних каналів комунікації, розбудовують власні альтернативні майданчики, щоб обговорювати незручні і часто табуовані у мейнстрімних медіа теми. На думку авторки, їх еднають спільні якості: «по-перше, вони готові гнівно не погоджуватись, але цивілізовано говорити практично на кожную значущу тему: релігію, аборти, імміграцію, природу свідомості. По-друге, в епоху, коли масові відчуття про бажаний стан справ переважають факти, які відображають реальність, кожен із них рішуче відмовляється повторювати, немов папуга, те, що є політично вигідним. І по-третє, деякі із них заплатили за це високу ціну – їх витіснили із інституцій, які стають дедалі більш ворожими до неортодоксальної думки – і знайшли сприйнятливий аудиторію деінде»².

Представники «темної мережі інтелектуалів» здобули популярність саме як іконоборці, які кинули виклик загальноприйнятим в інтелектуальному середовищі поглядам. Один із найвідоміших представників цієї групи, канадський клінічний психолог Джордан Пітерсон, який до цього був маловідомим викладачем Торонтського університету, у вересні 2016 року публічно виступив проти закону «С-16», яким канадський уряд мав на меті впровадити антидискримінаційні ініціативи, зокрема, на законодавчому рівні закріпити застосування специфічних займенників щодо трансгендерних людей. Пітерсон назвав це прямим посяганням на свободу сло-

¹ Edmonds, D., Eidinow, J. (2002), *Wittgenstein's Poker: The Story of a Ten-Minute Argument Between Two Great Philosophers*, Ecco, 368 p.

² Weiss, B. (2018), Meet the Renegades of the Intellectual Dark Web, *New York Times*, 8 May, available at: <https://www.nytimes.com/2018/05/08/opinion/intellectual-dark-web.html>

ва і впровадженню цензури на державному рівні, і навіть після протестів, на яких його називали вузьколобим фанатиком, і після того, як його університет наполегливо просив його більше не виступати на цю тему, він не припинив критикувати цю ініціативу. Після цього скандалу популярність Пітерсона почала швидко зростати, його запрошували на численні ток-шоу та інтерв'ю, найвідомішим із яких стала розмова із журналісткою британського каналу «Channel 4» Кеті Ньюмен, запис якої набрав у YouTube майже 23 мільйони переглядів на цей момент. Його мотиваційна книга «12 правил життя. Антидот проти хаосу» стала міжнародним бестселером і розійшлась тиражем, який, за словами автора, перевищив три мільйони примірників. На хвилі цієї популярності охочих почути коментарі Пітерсона виявилось настільки багато, що його зустріч із аудиторією у Лондоні відбулась на спортивному стадіоні «O2 Arena», який вміщує до 20 тисяч глядачів. Оглядач «The New York Times» Девід Брукс у своїй статті 2018 року назвав Пітерсона «найвпливовішим публічним інтелектуалом у Західному світі на цей час»³. Утім, видання із лівою ідеологічною позицією побачили у ньому не більше, ніж ретранслятора принципів «нових правих» («alt-rights»). Інші автори почали ретельно вчитуватись у його книжки і вслухатись у публічні виступи, щоб зробити висновок, що, незважаючи на його популярність, Пітерсонові тексти сповнені нонсенсу і банальностей⁴. Зрештою, варто розуміти, що запорука його популярності не в оригінальності ідей, а в особливостях інтелектуального клімату, на тлі якого повідомлення Пітерсона виглядають привабливими для публіки, спраглої за контрверсійними поглядами.

Інші учасники неформального угруповання теж мали свою «історію успіху». Еволюційні біологи із коледжу Евергрін Брет Вайнстайн і Гізер Геїнг були змушені залишити свою викладацьку і дослідницьку роботу, бо мали необережність засумніватись у доцільності проведення щорічного «Дня відсутності» (Day of Absence), коли білі студенти мали на один день покинути територію кампусу, щоб у такий спосіб, вочевидь, компенсувати страждання часів расової сегрегації. Цікаво, що цю традицію запровадили на зміну тій, коли представники етнічних менших добровільно залишали на один день територію університету, щоб таким чином підкреслити свій внесок у його розбудову. Добровільну ініціативу замінили примусом. Це, власне, і викликало заперечення Вайнстайна, які він висловив у листі на адресу університету. Однак дискусії не вийшло: його негайно оголосили расистом, розпочались протести, і він, разом із дружиною Гізер Геїнг і дітьми, змушений був на певний час виїхати із міста. Зрештою, коли, за словами Вайнстайна, поліція не змогла гарантувати їм безпеку на території кампусу, вони звільнились.

Відомий нейробіолог і публіцист Сем Гарріс під час однієї із конференцій мав необережність сказати, що не всі культури рівноцінні щодо їхнього внеску у людське процвітання, деякі мають набагато більші заслуги, ніж інші. Зокрема, він критикував Талібан за очевидні порушення прав жінок, тоді як одна біологиня, учасниця комісії із біоетики при Президентові США Бараку Обамі заперечила йому: «Це лише ваша думка. Як ви можете казати, що змушувати жінок носити паранджу – це

³ Brooks, D. (2018), The Jordan Peterson Moment, *New York Times*, 25 Jan, available at: <https://www.nytimes.com/2018/01/25/opinion/jordan-peterson-moment.html>

⁴ Robinson, N. (2018), The Intellectual We Deserve, *Current Affairs*, 14 March, available at: <https://www.currentaffairs.org/2018/03/the-intellectual-we-deserve>

неправильно?» Гарріс натомість навів гіпотетичний приклад: а що, якщо ми знайдемо культуру, яка практикує ритуальне осліплення кожної третьої дитини? Біологиня відповіла: це залежало б від того, чому вони так робили. «Моя щелепа просто відвисла», – підсумував Гарріс⁵.

У біографії чи не кожного із цього неформального угруповання можна знайти схожу сторінку: їхні погляди чи наукові ідеї кваліфікували не як хибні через неправдиву інформацію чи некоректну методологію, а як ідеологічно неприйнятні. У 2015 році науковець Дебра Со опублікувала матеріал, в якому процитувала дослідження, дані якого свідчать, що переважна більшість дітей із гендерною дисфорією (тобто із розладом гендерної ідентичності) переростають її. Після цього їй дали зрозуміти, що схожі ідеї не відповідають ідеологічному клімату, а тому її просування шаблями академічної кар'єри буде проблемним. Зрештою, пані Со вирішила залишити наукову роботу, зрозумівши, що, «якщо результати твоїх досліджень не подобаються публіці, ти можеш втратити роботу»⁶.

З «темною мережею інтелектуалів» асоціюють не лише «класичних» науковців, представників академічних кіл, які були змушені їх покинути через тиск, чи журналістів, але й осіб, які, на перший погляд, не належать до когорти людей розумової праці. Йдеться про двох колишніх коміків – Джо Рогана і Дейва Рубіна. Перший – ведучий надзвичайно популярного подкасту «The Joe Rogan Experience», другий – творець ток-шоу «The Rubin Report», яке виходить на YouTube. Обидва здобули чималу аудиторію і обидва регулярно запрошували в етери науковців і активістів, яких згодом охрестили «темними інтелектуалами». До прикладу, майже тригодинну розмову Джо Рогана і Джордана Пітерсона подивилося на YouTube понад 12 мільйонів користувачів. Участь у цих програмах стала для раніше невідомих широкому загалу науковців непоганим стартовим майданчиком для того, щоб розгорнути свою діяльність у соцмережах і підняти свою популярність на досі небачений рівень.

Серед інших відомих науковців, журналістів, активістів, яких пов'язують із «темною мережею інтелектуалів», варто згадати Аян Хірсі Алі, Джонатана Гайдта, Дагласа Мюррея, Стівена Пінкера, Майкла Шермера, Кристину Гоф Саммерз, Ніла Фергюсона та інших. Утім, список осіб навряд чи може бути вичерпним, адже в цього угруповання немає ані очевидних лідерів, ані програмного маніфесту, ані чітких критеріїв вступу. Кожна нова ситуація, пов'язана із утисками свободи слова в академічному середовищі, може додати до цього списку нову персону. Незважаючи на усю неформальність угруповання, у нього є своє видання, яке називають «голосом «темної мережі інтелектуалів»⁷. Це онлайн-журнал «Quillette», який заснувала австралійська журналістка Клер Леман і який не боїться публікувати тексти, які мейнстрімні медіа вважають неформатними чи табуованими.

Варто зауважити, що не усі автори вважають «темних інтелектуалів» мучениками за свободу слова. Деякі коментатори називають їхню поведінку добре продуманою рекламною стратегією, інші наголошують на тому, що їхня ізольованість явно перебільшена. До прикладу, професор Вашингтонського університету Генрі

⁵ Weiss, B. (2018), *Op.cit.*

⁶ Weiss, B. (2018), *Op.cit.*

⁷ Lester, A. (2018), The Voice of the «Intellectual Dark Web», *Politico*, Nov-Dec., available at: <https://www.politico.com/magazine/story/2018/11/11/intellectual-dark-web-quillette-claire-lehmann-221917>

Фаррел доволі критично відгукнувся на спробу Вайс описати «темних інтелектуалів» як ізгоїв і небажаних гостей в етерах чи на сторінках популярних медіа⁸. Навпаки, декого із представників угруповання часто можна побачити на екранах або читати на шпальтах, і загалом, усі вони – особи доволі медіатизовані, які чудово знають, як привертати увагу і здобувати популярність. Однак, ця популярність має скандальний характер, чого, зрештою, «темні інтелектуали», на думку Фаррела, свідомо прагнуть. Їхня діяльність наснажена бажанням бути в центрі уваги сучасних інтелектуальних дискусій. Утім, центр змістився, а тому, переконаний автор, «темні інтелектуали» відчують втрату статусу, і їхньою провокативною поведінкою керує бажання повернути втрачений статус. Відтак, за цією логікою їх теж можна звинувачувати у ресентименті, як вони це часто роблять щодо своїх опонентів із лівого табору. Фаррел упродовж всього тексту приписує «темним інтелектуалам» сумніви і опозиційну поставу щодо таких питань, як мультикультуралізм, фемінізм, права геїв, расова рівність та інших новочасних ліберальних завоювань, а також постійно нагадує про їхню симпатію до правих політиків і до Трампа зокрема. Таким чином, саме сумнівні політичні симпатії і застарілі, «реакційні», погляди призвели до того, що їм не знайшлося місця в інтелектуальному мейнстрімі.

Цей текст, хоч і написаний для видання, яке славиться своїм «пояснювальним» підходом і є взірцем т. зв. «explanatory journalism», не позбавлений явних упереджень і радше презентує погляд переважної більшості американської академічної спільноти, яка, як ми зазначали, сповідує здебільшого ліві політичні переконання. Закид у тому, що «темні інтелектуали» із певною одержимістю торкаються питань расової і гендерної рівності і при цьому апелюють до наукових даних, які піддають їхні спроби трактування, лише заради привернення уваги спраглої скандальних тем публіки, а не задля пошуку істини, можна визнати справедливим хіба у тому випадку, якщо б з їхнього боку лунала лише псевдонаукова аргументація та ідеологічна пропаганда. Але це не так. Серед цього неформального угруповання є вчені із серйозною репутацією, які до того ж зізнаються у симпатії до лівих поглядів, однак виступають за наукову чесність і підтримують вільну дискусію. Тому асоціювати їх винятково із «новими правими» (alt-rights) просто некоректно: «темні інтелектуали» надто гетерогенна група, щоб описувати її однаковими ідеологічними барвами і шукати в її діяльності причин приходу Дональда Трампа до влади. Серед її учасників можна знайти прихильників соціаліста Берні Сандерса і ультраконсервативних противників Трампа, на кшталт публіциста Бена Шапіро, колишнього редактора видання «Breitbart», яке він залишив на знак протесту проти того, що один із його засновників, Стів Беннон, перетворив «Breitbart» на свою персональну «Правду». Після цього Шапіро став основною серед журналістів мішенню для антисемітських нападок.

Резонанс, спричинений публікацією Барі Вайс, марно пояснювати лише перемикуваннями чи маркетинговими стратегіями. Проблема, очевидно, глибша. Явище «темної мережі інтелектуалів» стало можливим не стільки завдяки прогресу у технологічній сфері, який, поза сумнівом, полегшив комунікацію між академічними

⁸ Farrel, H. (2018), The «Intellectual Dark Web», explained: what Jordan Peterson has in common with the alt-right, *Vox*, 10 May, available at: <https://www.vox.com/the-big-idea/2018/5/10/17338290/intellectual-dark-web-rogan-peterson-harris-times-weiss>

«ренегатами», скільки через атмосферу несприйняття інших поглядів в інтелектуальному середовищі. «Інші погляди» у цьому контексті найчастіше асоціюють із правим політичним спектром – сумнівами в ідеї рівності, критикою політкоректності або ж просто підтримці Республіканської партії. Одразу декілька досліджень встановили очевидну кількісну диспропорцію між ліберальними та консервативними професорами загалом по країні на користь перших у співвідношенні 6 до 1, а в деяких регіонах, наприклад, у Новій Англії, де розташовані чи не найпрестижніші університети на кшталт Гарвардського чи Єльського, – 28 до 1⁹. Така очевидна різниця не була б проблемою, якби політичні погляди не впливали на наукові дослідження і процес навчання студентів. Однак ідеологічні пріоритети впливають, і це констатувало чимало оглядачів. Алан Блум у відомій праці «Закриття американського розуму» ще наприкінці 1980-х років констатував занепад критичного мислення серед студентів і домінування морального релятивізму, особливо в гуманітарних дисциплінах, що підважує раціональний пошук істини. Консервативний критик Роджер Кімбел у 1990-х писав про «кадрових радикалів», які зайняли професорські посади у впливових американських університетах, поширюючи ліві політичні ідеї під виглядом наукових, що теж особливо відчутно позначилось на гуманітаристиці і що періодично проявляється під час галасливих студентських акцій із вимогами переглянути західний мистецький чи літературний канон і включити туди представників раніше переслідуваних меншин. У резонансній книзі «Просвітництво сьогодні» когнітивний психолог і публічний інтелектуал Стівен Пінкер зазначає, що станом на 2014 рік серед усього американського професорсько-викладацького складу було 60 відсотків ультралівих чи лібералів, що на 30 відсотків більше, ніж загалом серед населення, 28 відсотків поміркованих і лише 12 відсотків консерваторів¹⁰. «Частки різняться за сферою, – продовжує автор, – Факультети бізнесу, комп'ютерних, інженерних та медичних наук розділені рівномірно, тоді як гуманітарні й суспільні науки перебувають зліва. Частка консерваторів виражена однозначним числом, і марксисты переважають їх два до одного. Викладачі фізичних і біологічних наукдесь посередині, серед них мало радикалів і практично немає марксистів, однак ліберали переважають консерваторів із великим відривом»¹¹.

Науковці Джон Шилдс і Джошуа Данн у своєму дослідженні ліберальних упереджень в сучасному американському університеті зображують консервативних професорів як стигматизовану меншину, представникам якої доводиться працювати у ворожому до їхніх ідей середовищі і часто приховувати свої справжні політичні переконання, як це роблять представники сексуальних меншин. Однак огульна критика американського «прогресивного» університету з боку крайньо правих авторів, на думку Шилдса і Данна, явно перебільшена, адже консерватори, використовуючи суто академічні механізми, все-таки можуть просуватись вгору ієрархічною драби-

⁹ Adams, S. J. (2016), There Are Conservative Professors. Just Not in These States, *The New York Times*, 1 July, available at: <https://www.nytimes.com/2016/07/03/opinion/sunday/there-are-conservative-professors-just-not-in-these-states.html>

¹⁰ Пінкер, С. (2019), *Просвітництво сьогодні. Аргументи на користь розуму, науки та прогресу*, Київ, Наш формат, с. 373

¹¹ Там само.

ною, хоча й змушені докладати для цього більше зусиль, ніж їхні ліберальні колеги¹². З іншого боку, позиція жертви, навіть якщо для неї є реальні підстави, може бути непоганим стартовим майданчиком для розбудови своєї позауніверситетської популярності. Розглядаючи феномен «темних інтелектуалів», цей аргумент варто взяти до уваги.

Політична орієнтація науковців не може не справляти впливу на їхні дослідження. Що більше, власні політичні упередження найчастіше залишаються непоміченими. Пінкер наводить приклад одного соціологічного дослідження, метою якого було довести, що консерватори більш агресивні і ворожі, ніж ліберали. Однак авторам довелось його припинити, коли вони побачили, що агресивнішими виявилися саме ліберали. «У багатьох дослідженнях, які намагаються показати, що консерватори за темпераментом більш упереджені й негнучкі, ніж ліберали, виявляється, що тестові елементи добирали тенденційно. Консерватори справді більш упереджені щодо афроамериканців, однак ліберали виявляються більш упередженими проти християн. Консерватори справді більше схиляються до того, щоб у школах дозволити християнські молитви, проте ліберали більше віддають перевагу тому, щоб у школах дозволити мусульманські молитви», – підсумовує Пінкер¹³.

Ідеологічна диспропорція на користь лібералів і лівих характеризує також американське медійне середовище. Принаймні так стверджують автори редакційної статті у діловому консервативному виданні «Investor's Business Daily»: «Сьогодні можна майже фактично стверджувати, що журналістика є чи не найбільш лівою з-поміж усіх професій»¹⁴. (Варто принагідно уточнити, що американських лівих часто називають лібералами або ліво-лібералами, тоді як консерватори або праві можуть іменувати себе класичними лібералами. Ці номінативні особливості варто обов'язково враховувати, коли досліджуємо американські «культурні війни» – А. М.). Автори посилаються на дослідження Аризонського й Техаського університетів, в рамках якого опитали 462 ділових журналістів з усієї країни, аби з'ясувати чи фінансова журналістика є твердиною правих, тобто прихильників вільного ринку. Результати виявили, що понад 17 відсотків опитаних назвали себе «однозначно ліберальними», майже 41 відсоток – «радіше ліберальними», 37 відсотків – «поміrkованими». І лише менше одного відсотка (0,46%) наважились назвати себе «однозначно консервативними», а близько п'яти відсотків – «радіше консервативними». Диспропорція складає 13 до 1 на користь лібералів. Ситуація не завжди була такою: у 1970-х роках прихильники Демократичної партії серед журналістської спільноти переважали республіканців лише на 10 відсотків. Відтак, ліберальне упередження популярних американських медіа не є міфом, стверджують автори, зауважуючи, що відсутність ідеологічного різноманіття лише поглиблюватиме існуючий значний рівень недовіри американців до своїх ЗМІ.

Брак ідеологічного різноманіття в академічному і медійному середовищах, очевидно, є частиною ширшої проблеми. Йдеться про посилення політичної поляри-

¹² Shields, J., Dunn, J. (2016), *Passing on the Right: Conservative Professors in the Progressive University*, Oxford University Press, 255 p.

¹³ Пінкер, С. (2019), *Просвітництво сьогодні. Аргументи на користь розуму, науки та прогресу*, Київ, Наш формат, с. 363.

¹⁴ Media Bias: Pretty Much All Of Journalism Now Leans Left, Study Shows, *Investor's Business Daily*, 2018, 16 Nov., available at: <https://www.investors.com/politics/editorials/media-bias-left-study/>

зації і руйнацію здатності до компромісу, які відомий науковець Джаред Даймонд називає основними загрозами для американської демократії. У своїй книзі «Переворот» («Uprheaval») він пише про те, що загострення політичних суперечок, яке стало особливо помітним з початку 2000-х років, є наслідком поляризації американців загалом: «Погляньмо лише на мапу президентських виборів 2016 року, де червоним кольором позначені штати, які голосували за республіканського кандидата, а синім – ті, що віддали голоси за кандидата від демократів. Це ще раз нагадає нам, що узбережжя та великі міста нашої країни переважно демократичні, а внутрішні регіони та село – республіканські. Кожна політична партія стає дедалі одноріднішою та радикальнішою в своїй ідеології: республіканці стають більш консервативними, демократи – ліберальнішими, а кількість поміркованих політиків зменшується в обох партіях. Опитування свідчать, що багато американців у кожній партії з дедалі більшою нетерпимістю ставляться до представників іншої партії, вважаючи її реальною загрозою для добробуту Сполучених Штатів, не бажають, щоб їхній близький родич одружувався з прихильницею іншої партії, і не хочуть поселятися в районі, жителі якого дотримуються інших політичних поглядів»¹⁵. Настільки гостру політичну поляризацію Даймонд схильний пояснювати стрімким поширенням електронних засобів комунікації, а отже – зниженням рівня міжособистісного спілкування, що підсилює і без того значний американський індивідуалізм; споживанням у соцмережах дедалі цільовішої інформації, яка відповідає смакам і очікуванням користувачів і обмеженням альтернативних точок зору, які б стимулювали перевіряти свою ідеологічну позицію. Зрештою, це призводить до занепаду того, що соціологи називають «соціальним капіталом», тобто до здатності творити громадські об'єднання на основі довіри, товариськості, взаємодопомоги та групової приналежності, що, ясна річ, не ліквідує суперечок, але допомагає їх розв'язувати у дусі пошуку компромісу. Даймонд іронічно порівнює технологізацію комунікації у США із тим, як спілкуються мешканці Нової Гвінеї, де він та його колеги проводили польові антропологічні дослідження: «Син одного американського місіонера, який провів дитинство в Новій Гвінеї, а до США перебрався лише в підлітковому віці, описав своє потрясіння від різниці між тим, як розважаються діти в Новій Гвінеї та Сполучених Штатах. У новогвінейському селі діти ходять одне до одного цілий день, тоді як у США вони «йдуть додому, зачиняють двері й дивляться на самоті телевизор»¹⁶.

Висновок. Явище «темної мережі інтелектуалів», очевидно, ніколи б не стало можливим без існування альтернативних майданчиків, які дарують електронні засоби спілкування, які Даймонд звинувачує у занепаді американського соціального капіталу. Водночас «темні інтелектуали» підтверджують Даймондовий діагноз – зростання політичної поляризації та нетерпимості до інших точок зору у таких середовищах, як академічне і медійне. Науковці і публіцисти, яких асоціюють із ТМІ, з одного боку, пропонують повернутись до справжніх дискусій і пошуку істини на основі фактів, відкинувши сектантство, політичний трайбалізм і емоції, але, з іншого – певною мірою поглиблюють цей розкол своєю безкомпромісністю, акцентом на власній віктимності і часто свідомою провокативністю. Феномен Джордана Пітерсо-

¹⁵ Даймонд, Д. (2019). *Переворот. Зламні моменти в країнах, що переживають кризу*, КМ-БУКС, Київ, с. 325-326.

¹⁶ Там само, с. 331.

на, одного з чільних «темних інтелектуалів», навряд чи був би можливим, якби він зосередився лише на своїх ідеях, а не постійно акцентував на тому, що протистоїть у нерівній боротьбі із набагато могутнішим ворогом – марксистами, постмодерністами і ліваками, які окупували університети західного світу. Архетип героя, який змагається із значно сильнішим противником, не може не викликати симпатії, але він не може бути основою, на якій будується раціональна дискусія. Саме тому «темна мережа інтелектуалів», при всій умовності цього об'єднання незалежних мислителів, – яскравий феномен і симптом важливих проблем в американському і, ширше кажучи, західному інтелектуальному житті, але він навряд чи може стати адекватним засобом для їхнього подолання.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Adams, S. J. (2016), There Are Conservative Professors. Just Not in These States, *The New York Times*, 1 July, available at: <https://www.nytimes.com/2016/07/03/opinion/sunday/there-are-conservative-professors-just-not-in-these-states.html> (accessed 2 November 2020).
2. Brooks, D. (2018), The Jordan Peterson Moment, *New York Times*, 25 Jan, available at: <https://www.nytimes.com/2018/01/25/opinion/jordan-peterson-moment.html> (accessed 2 November 2020).
3. Edmonds, D., Eidinow, J. (2002), *Wittgenstein's Poker: The Story of a Ten-Minute Argument Between Two Great Philosophers*, Ecco, 368 p.
4. Farrel, H. (2018), The «Intellectual Dark Web», explained: what Jordan Peterson has in common with the alt-right, *Vox*, 10 May, available at: <https://www.vox.com/the-big-idea/2018/5/10/17338290/intellectual-dark-web-rogan-peterson-harris-times-weiss> (accessed 23 October 2020).
5. Lester, A. (2018), The Voice of the «Intellectual Dark Web», *Politico*, Nov-Dec., available at: <https://www.politico.com/magazine/story/2018/11/11/intellectual-dark-web-quillette-claire-lehmann-221917> (accessed 15 October 2020).
6. Media Bias: Pretty Much All Of Journalism Now Leans Left, Study Shows, *Investor's Business Daily*, 2018, 16 Nov., available at: <https://www.investors.com/politics/editorials/media-bias-left-study/> (accessed 28 October 2020).
7. Robinson, N. (2018), The Intellectual We Deserve, *Current Affairs*, 14 March, available at: <https://www.currentaffairs.org/2018/03/the-intellectual-we-deserve> (accessed 13 October 2020).
8. Shields, J., Dunn, J. (2016), *Passing on the Right: Conservative Professors in the Progressive University*, Oxford University Press, 255 p.
9. Weiss, B. (2018), Meet the Renegades of the Intellectual Dark Web, *New York Times*, 8 May, available at: <https://www.nytimes.com/2018/05/08/opinion/intellectual-dark-web.html> (accessed 12 October 2020).
10. Даймонд, Д. (2019), *Переворот. Зламні моменти в країнах, що переживають кризу*, КМ-БУКС, Київ, 464 с.
11. Пінкер, С. (2019), *Просвітництво сьогодні. Аргументи на користь розуму, науки та прогресу*, Наш формат, Київ, 560 с.

REFERENCES

1. Adams, S. J. (2016), There Are Conservative Professors. Just Not in These States, *The New York Times*, 1 July, available at: <https://www.nytimes.com/2016/07/03/opinion/sunday/there-are-conservative-professors-just-not-in-these-states.html> (accessed 2 November 2020).
2. Brooks, D. (2018), The Jordan Peterson Moment, *New York Times*, 25 Jan, available at: <https://www.nytimes.com/2018/01/25/opinion/jordan-peterson-moment.html> (accessed 2 November 2020).
3. Edmonds, D., Eidinow, J. (2002), *Wittgenstein's Poker: The Story of a Ten-Minute Argument Between Two Great Philosophers*, Ecco, 368 p.
4. Farrel, H. (2018), The «Intellectual Dark Web», explained: what Jordan Peterson has in common with the alt-right, *Vox*, 10 May, available at: <https://www.vox.com/the-big-idea/2018/5/10/17338290/intellectual-dark-web-rogan-peterson-harris-times-weiss> (accessed 23 October 2020).
5. Lester, A. (2018), The Voice of the 'Intellectual Dark Web', *Politico*, Nov-Dec., available at: <https://www.politico.com/magazine/story/2018/11/11/intellectual-dark-web-quillette-claire-lehmann-221917> (accessed 15 October 2020).
6. Media Bias: Pretty Much All Of Journalism Now Leans Left, Study Shows, *Investor's Business Daily*, 2018, 16 Nov., available at: <https://www.investors.com/politics/editorials/media-bias-left-study/> (accessed 28 October 2020).
7. Robinson, N. (2018), The Intellectual We Deserve, *Current Affairs*, 14 March, available at: <https://www.currentaffairs.org/2018/03/the-intellectual-we-deserve> (accessed 13 October 2020).
8. Shields, J., Dunn, J. (2016), *Passing on the Right: Conservative Professors in the Progressive University*, Oxford University Press, 255 p.
9. Weiss, B. (2018), Meet the Renegades of the Intellectual Dark Web, *New York Times*, 8 May, available at: <https://www.nytimes.com/2018/05/08/opinion/intellectual-dark-web.html> (accessed 12 October 2020).
10. Diamond, J. (2019), *Perevorot. Zlamni momenty v krajinakh, shho perezhyvajutj kryzu, KM-BUKS*, Kyjiv, 464 p.
11. Pinker, S. (2019), *Prosvitnyctvo sjoghodni. Arghumenty na korystj rozumu, nauky ta proghresu*, Nash format, Kyjiv, 560 p.

«INTELLECTUAL DARK WEB» AND PECULIARITIES OF PUBLIC DEBATE IN THE UNITED STATES

Andrii Melnyk

*Ivan Franko National University of Lviv,
General Tchuprynka Street 49 79001, Lviv, Ukraine*

e-mail: andriy.melnyk@lnu.edu.ua

<https://orcid.org/0000-0003-1646-008X>

The article focuses on the «Intellectual Dark Web», an informal group of scholars, publicists, and activists who openly opposed the identity politics, political correctness, and the dominance of leftist ideas in American intellectual life. The author examines the reasons for the emergence of this group, names the main representatives and finds that the existence of «dark intellectuals» is the evidence of important problems in US public discourse.

The term «Intellectual Dark Web» was coined by businessman Eric Weinstein to describe those who openly opposed restrictions on freedom of speech by the state or certain groups on the grounds of avoiding discrimination and hate speech. Extensive discussion of the phenomenon of «dark intellectuals» began after the publication of Barry Weiss's article «Meet the renegades from the «Intellectual Dark Web» in The New York Times in 2018. The author writes of «dark intellectuals» as an informal group of «rebellious thinkers, academic apostates, and media personalities» who felt isolated from traditional channels of communication and therefore built their own alternative platforms to discuss awkward topics that were often taboo in the mainstream media. One of the most prominent members of this group, Canadian clinical psychologist Jordan Peterson, publicly opposed the C-16 Act in September 2016, which the Canadian government aimed to implement initiatives that would prevent discrimination against transgender people. Peterson called it a direct interference with the right to freedom of speech and the introduction of state censorship. Other members of the group had a similar experience that their views were not accepted in the scientific or media sphere. The existence of the «Intellectual Dark Web» indicates the problem of political polarization and the reduction of the ability to find a compromise in the American intellectual sphere and in American society as a whole.

Key words: intellectuals; USA; liberals; conservatives; Intellectual Dark Web; Jordan Peterson.